

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย : ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและปราบปรามของกรมศุลกากร จากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนจำนวนสองกลุ่ม คือกลุ่มผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย และกลุ่มของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย สามารถสรุปผลของการศึกษาโดยพิจารณาในประเด็นที่เกี่ยวกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย โดยทั่วไปรวมถึงปัญหาและอุปสรรคทางการค้า การศึกษาในเรื่องของปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร หรือไม่ชำระค่าภาษีอากร โดยถูกต้องทั้งในเรื่องของปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการลักลอบและการป้องกันและปราบปรามของภาครัฐ การศึกษาในเรื่องของผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย อันเนื่องมาจากมาตรการเข้มงวดในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าสินค้า และจากนโยบายหรือโครงการต่างๆ ของภาครัฐ ดังนี้คือ

5.1.1 ข้อมูลทั่วไป

จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย พบว่าผู้ประกอบการที่เป็นเพศชายและเพศหญิง มีจำนวนที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ 53.3 และ 46.7 และผู้ประกอบการจำนวนร้อยละ 92.5 ของกลุ่มตัวอย่างมีอายุไม่เกิน 50 ปี ระดับการศึกษาแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลักได้แก่ กลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวนร้อยละ 31.7 และกลุ่มระดับปริญญาตรี อีกร้อยละ 32.5 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนที่เป็นสัดส่วนมากที่สุดร้อยละ 32.5 ของกลุ่มตัวอย่าง คือรายได้ระหว่าง 30,001 – 50,000 บาทต่อเดือน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 22.5 มีรายได้ต่อเดือนที่มากกว่า 70,000 บาท ขึ้นไป

เมื่อเปรียบเทียบผู้ประกอบการจากรูปแบบของการค้าชายแดนในอดีตที่เป็นการค้าโดยประชาชน หรือผู้ประกอบการที่มีภูมิสำเนาหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ของการค้าชายแดน จะพบว่าผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน จะเป็นผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่มีรูปแบบของระบบทางธุรกิจมากขึ้นและบางส่วนเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ โดยผู้ที่เข้าร่วมในการค้าชายแดนจะอยู่ลึกเข้าไปในศูนย์กลางมากยิ่งขึ้น

5.1.2 ลักษณะโครงสร้างและรูปแบบของการค้าชายแดน

รูปแบบในการทำธุรกิจหรือการค้า ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนใน จังหวัดเชียงราย พบว่าจำนวนร้อยละ 38.3 ทำธุรกิจหรือการค้าชายแดนที่เกี่ยวข้องทั้งการนำเข้าและ ส่งออก โดยผู้ประกอบการจำนวนร้อยละ 35.0 ทำธุรกิจเฉพาะที่เป็นการส่งออกเพียงอย่างเดียวและมีเพียงร้อยละ 8 เท่านั้นที่ทำธุรกิจเฉพาะการนำเข้า ส่วนที่เหลือจากกลุ่มตัวอย่างจะเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้า เช่น งานบริการหรือการเป็นตัวแทนทางการค้า ฯลฯ ผู้ประกอบการจำนวนร้อยละ 90.0 มีระยะเวลาในการประกอบธุรกิจโดยเฉลี่ยไม่เกิน 10 ปี ขนาดหรือมูลค่าทางธุรกิจโดยเฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนจะแบ่งเป็นหลายกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนผู้ประกอบการที่มีมูลค่าของธุรกิจหรือการค้าใกล้เคียงกันตั้งแต่ 10,000 – 1,00,000 ล้านบาทต่อเดือนขึ้นไป กลุ่มที่มีสัดส่วนมากที่สุดที่จำนวนร้อยละ 28.3 ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มที่มีมูลค่าการค้าระหว่าง 10,000 – 100,000 บาทต่อเดือน และกลุ่มที่มีมูลค่าการค้าตั้งแต่ 1,000,000 ล้านบาทขึ้นไป มีจำนวนร้อยละ 22.5 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการ พบว่าจำนวนของผู้ประกอบการที่เป็นสัดส่วนมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างคือร้อยละ 46.7 มีรายได้ของธุรกิจหรือการค้าที่ได้รับต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000 – 50,000 บาท และกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 500,000 บาทขึ้นไป มีจำนวนร้อยละ 16.7

สำหรับลักษณะหรือประเภทชนิดของสินค้าที่ประกอบธุรกิจ เป็นสินค้าที่เกี่ยวกับเครื่องอุปโภค/บริโภคมากที่สุด คือจำนวนร้อยละ 57.6 รองลงมาเป็นสินค้าประเภทพืชผลทางการเกษตรและเครื่องนุ่งห่มหรือสิ่งทอ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนจำนวนร้อยละ 36.7 ทำการค้ากับประเทศคู่ค้าจำนวนสามประเทศ ส่วนผู้ประกอบการที่ทำการค้ากับประเทศคู่ค้าจำนวนสองประเทศ มีจำนวนร้อยละ 33.3 การใช้ช่องทางผ่านทางการค้าของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงรายใช้ช่องทางการค้าผ่านทางอำเภอเชียงแสนมากที่สุดร้อยละ 67.5 และอำเภอแม่สายร้อยละ 48.3 โดยใช้ในการติดต่อทางธุรกิจหรือการค้าในรูปแบบของธุรกิจการค้าโดยทั่วไปจำนวนร้อยละ 53.3 และผู้ประกอบการอีกร้อยละ 38.3 ติดต่อกับการค้าหรือทำธุรกิจโดยการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ทางด้านรูปแบบของการทำธุรกรรมทางการเงินผู้ประกอบการร้อยละ 80 ใช้เงินสดในการทำธุรกิจมากที่สุด โดยมีสกุลเงินบาทเป็นสกุลเงินหลักที่ใช้ในการทำธุรกิจหรือการค้าที่ระดับร้อยละ 95.8 รองลงมาคือสกุลเงินหยวนที่ร้อยละ 40.0 ส่วนการใช้สกุลเงินจี้ดและกีบมีเพียงเล็กน้อย

เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาเปรียบเทียบกับการค้าชายแดนในอดีตจะพบว่า รูปแบบของสินค้า จากเดิมที่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันหรือสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ จะเริ่มเปลี่ยนเป็นสินค้าที่มีความหลากหลายและมีมูลค่าที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าทางด้าน

อุตสาหกรรมและสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีที่มีต้นทุนต่ำ ซึ่งผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของการค้าชายแดน จะตกอยู่กับกลุ่มธุรกิจที่เป็นระบบหรือบริษัทขนาดใหญ่ มากกว่าที่จะตกอยู่กับชาวบ้านหรือผู้ประกอบการตามแนวชายแดนเช่นในอดีต

5.1.3 ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนและปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้า

ในการศึกษาแบ่งปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนออกเป็น 3 ส่วน คือปัญหาและอุปสรรคโดยทั่วไป ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่งและการสื่อสาร และปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากกฎหมายหรือมาตรการทางภาครัฐ ส่วนปัญหาของการลักลอบนำเข้าสินค้า ในการศึกษาพิจารณาในประเด็นของปัจจัยหรือสาเหตุของการลักลอบ มูลค่าในการลักลอบ และแนวโน้มของการลักลอบนำเข้าสินค้า ดังนี้คือ

1) ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนโดยทั่วไป

(1) ในมุมมองของผู้ประกอบการค้าชายแดน

จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย พบว่าในส่วน of ปัญหาโดยทั่วไปจะเป็นเรื่องของปัญหาของการแข่งขันในตลาดมากที่สุด คิดเป็นจำนวนร้อยละ 68.3 ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาจำนวนร้อยละ 62.5 เป็นปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของข้อจำกัดในการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าบางประเภท ซึ่งจะต้องได้รับการอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ในการนำเข้าสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า ต้องได้รับการรับรองมาตรฐานอุตสาหกรรมจากกระทรวงอุตสาหกรรม สินค้าพืชผลทางการเกษตรที่ต้องได้รับการตรวจจากเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรทั้งในการนำเข้าและส่งออก สินค้าเครื่องบริโภคที่ต้องผ่านการตรวจและรับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่องค์การอาหารและยา และการชำระค่าธรรมเนียมพิเศษสำหรับสินค้านำเข้าเพื่อสมทบเข้ากองทุนสวนยาง ฯลฯ ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการค้าโดยทั่วไปอื่นๆ ที่มีความเห็นเกินร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่าง จะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนและกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า และปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายนอกระบบที่ทำให้ต้นทุนของผู้ประกอบการสูงขึ้น

(2) ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน

กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน ในจังหวัดเชียงราย เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคโดยทั่วไปของการค้าชายแดนที่เป็นปัญหามากที่สุดจำนวนร้อยละ 63.0 ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ขั้นตอนของกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า ปัญหาและอุปสรรครองลงมาที่ระดับความเห็นร้อยละ 56.5 เป็นเรื่องข้อจำกัดของการนำเข้า - ส่งออก สินค้าบางประเภท ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในเรื่องนี้จะใกล้เคียงกับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความไม่สงบบริเวณชายแดนก็เป็นอีกหนึ่งปัญหาหลัก ที่กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความเห็นที่ร้อยละ 47.8 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ประกอบการมีความเห็นว่าปัญหาในเรื่องความไม่สงบบริเวณชายแดนนี้ จะเป็นปัญหาโดยทั่วไปของการค้าชายแดนสำหรับผู้ประกอบการน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 35.0 เท่านั้น

จากผลการศึกษา พบว่ารูปแบบของกรรมวิธีทางการค้าชายแดนจากเดิมที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและมีความสะดวกรวดเร็ว ในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนเป็นรูปแบบของการค้าระหว่างประเทศที่เป็นระบบมาตรฐานสากล เพียงแต่จะเป็นการค้าผ่านทางพรมแดนของประเทศที่ติดกันเท่านั้น และมีข้อจำกัดหรือระเบียบขั้นตอนในการนำเข้าหรือส่งออกสินค้า เข้ามาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของการค้าชายแดนในปัจจุบัน

2) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่งและการสื่อสาร

(1) ในมุมมองของผู้ประกอบการค้าชายแดน

ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนที่เกิดจากโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่งและการสื่อสาร กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายเห็นว่าปัญหาของการเก็บค่าธรรมเนียมผ่านแดนทั้งในระบบและนอกระบบของประเทศไทยและประเทศคู่ค้า เป็นปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดที่ร้อยละ 53.3 รองลงมาเป็นปัญหาและอุปสรรคทางด้านภาษาที่ใช้ในการประกอบธุรกิจและระบบการชำระเงินรวมทั้งอัตราแลกเปลี่ยน โดยเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ระดับความเห็นร้อยละ 43.3 และ 40.0

(2) ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย พบว่าปัญหาและอุปสรรคทางด้านภาษาที่ใช้ในการประกอบธุรกิจเป็นปัญหามากที่สุดจากความเห็นของกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือจำนวนร้อยละ 51.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาเป็นปัญหาและอุปสรรคทางด้านติดต่อสื่อสารและการคมนาคมไม่สะดวกที่จำนวนความเห็นร้อยละ 42.4 ส่วนปัญหาและอุปสรรคทางด้านการเก็บค่าธรรมเนียมผ่านแดนซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุด แต่กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่าเป็นปัญหาน้อยที่สุดที่จำนวนร้อยละ 30.4

3) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากกฎหมายและมาตรการทางภาครัฐ

(1) ในมุมมองของผู้ประกอบการค้าชายแดน

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดน อันเนื่องมาจากกฎหมายและมาตรการทางภาครัฐ ปัญหาแรกที่กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายจำนวนร้อยละ 59.2 เห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มากที่สุด คือปัญหาและอุปสรรคทางด้านขั้นตอนในการขอใบอนุญาตในการนำเข้าหรือส่งออก ของสินค้าบางประเภท เช่น ขั้นตอนในการขอใบอนุญาตในการนำเข้าสารโปแตสเซียม เพื่อนำมาใช้ในการเกษตรแต่ในขณะเดียวกันสินค้า

ชนิดนี้ก็จะถือเป็นยุทธปัจจัยทางการทหารอย่างหนึ่งด้วย ฯลฯ ปัญหาและอุปสรรครองลงมาจะเป็นปัญหาทางด้านศุลกากร ได้แก่ อัตราภาษีอากรที่สูงและขั้นตอนของพิธีการทางศุลกากรที่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนจำนวนเกินกว่าร้อยละ 50 เห็นว่ายังเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการค้าชายแดน

(2) ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน

กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน ในจังหวัดเชียงรายจำนวนร้อยละ 63.0 เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายอันเนื่องมาจากกฎหมายและมาตรการทางภาครัฐ เป็นปัญหาในเรื่องของความซ้ำซ้อนของหน่วยงานทางราชการจะเป็นปัญหามากที่สุด รวมทั้งปัญหาในเรื่องของเป้าหมายที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันของหน่วยงานทางราชการ รองลงมาเป็นปัญหาและอุปสรรคทางด้านขั้นตอนและกฎระเบียบของการขอใบอนุญาตในการนำเข้าหรือส่งออกของสินค้า ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐจำนวนร้อยละ 62.0 เห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดน ส่วนที่เป็นปัญหาน้อยที่สุดคือปัญหาทางด้านอัตราภาษีอากรขาเข้าและการขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ที่ระดับความคิดเห็นร้อยละ 28.3 เท่ากัน

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย จะเป็นปัญหาของระบบตลาดการค้าเสรี คือการแข่งขันในตลาดที่สูง ขั้นตอนและกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า และข้อจำกัดในการนำเข้า – ส่งออกของสินค้าบางประเภท ซึ่งปัญหาของขั้นตอนของประเทศคู่ค้าและข้อจำกัดของประเทศไทย เปรียบเสมือนการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช้มาตรการทางด้านภาษีนั่นเอง ที่น่าสังเกตคือปัญหาของการค้าที่เกิดจากความไม่สงบบริเวณชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน ผู้ประกอบการจะเห็นว่าผลกระทบน้อยมากต่อการค้าชายแดน แต่ภาครัฐจะให้ความสำคัญกับปัญหาทางด้านนี้มาก ส่วนปัญหาทางด้านศุลกากรจะลดน้อยลงทั้งในแง่ของภาษีอากรขาเข้าที่เปลี่ยนแปลงไป และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการค้าที่เป็นมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

4) ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

(1) ในมุมมองของผู้ประกอบการค้าชายแดน

ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร หรือไม่ชำระค่าภาษีอากร โดยถูกต้องและถือว่าเป็นการก้านอกระบบในพื้นที่ของจังหวัดเชียงราย จากความเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดน พบว่าปัจจัยหรือสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการลักลอบสินค้านี้ได้แก่ อัตราของภาษีอากรนำเข้าที่สูงรวมทั้งการประเมินราคาสินค้าเพื่อใช้เป็นฐานในการคำนวณค่าภาษีอากร ที่บางครั้งจะเกิดข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รับประเมินราคาสินค้า

และผู้นำเข้าเกี่ยวกับราคาต้นทุนของสินค้า และปัจจัยหรือสาเหตุที่เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพของภูมิประเทศในพื้นที่ของการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายเหนืออำนาจต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า ซึ่งจากการศึกษาพบว่าปัจจัยทั้งสองมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกันที่ระดับ 3.77 และ 3.68 ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุอื่นๆ เช่น ราคาของสินค้าชนิดหรือประเภทเดียวกันจากประเทศคู่ค้าจะต่ำกว่าภายในประเทศ ปัญหาของการชำระค่าภาษีรายได้ประจำปีซึ่งจะคำนวณตามผลประกอบการโดยใช้ฐานข้อมูลจากการนำเข้า ปัจจัยที่เกิดจากระเบียบ ขั้นตอนของพิธีการทางศุลกากร ซึ่งบางครั้งจะซับซ้อนหรือมีขั้นตอนมากเกินไป รวมทั้งผู้ประกอบการบางรายคิดว่าการค้าที่ผ่านพิธีการทางศุลกากรจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจของตนเอง ถึงแม้ว่าบางครั้งต้นทุนค่าใช้จ่ายของการนำเข้าสินค้าที่ผ่านพิธีการทางศุลกากรเมื่อเปรียบเทียบกับที่การค้าไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากรแล้ว อาจจะมีมูลค่าที่เท่ากันก็ตาม

(2) ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน

สำหรับกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย เห็นว่าปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดการลักลอบนำเข้าสินค้ามากที่สุดที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.61 จะเกิดจากสภาพของภูมิประเทศในพื้นที่ของการค้าชายแดนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการลักลอบนำเข้าสินค้ามากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องข้อจำกัดของใบอนุญาตในการนำเข้าสินค้าบางประเภท รวมทั้งเรื่องของลิขสิทธิ์ และสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการลักลอบนำเข้าสินค้า ที่เกิดจากอิทธิพลหรือความสัมพันธ์ส่วนตัว ของผู้ทำการลักลอบนำเข้าสินค้ากับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการค้าชายแดนเป็นปัจจัยหรือสาเหตุที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.49 ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดน คือ เรื่องของราคาสินค้าจากประเทศคู่ค้าที่ต่ำกว่าภายในประเทศ ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.45 ส่วนความเห็นที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันคือ ปัจจัยหรือสาเหตุที่เกิดจากขั้นตอนและพิธีการทางศุลกากร และอัตราค่าคลังรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามสินค้าที่ลักลอบนำเข้าของเจ้าหน้าที่

ในส่วนของมูลค่าการค้าที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร ซึ่งเป็นการค้านอกระบบนั้น ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายจะมีความเห็นที่สอดคล้องกัน ที่ระดับความเห็นร้อยละ 40.8 และ 56.5 ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่าง ว่ามูลค่าของการค้านอกระบบดังกล่าวจะมีมูลค่าที่น้อยกว่าการค้าในระบบ แต่จากผลการศึกษารองลงมาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการร้อยละ 25.0 ให้ความเห็นว่าการค้านอกระบบจะมีมูลค่าที่เท่ากันกับการค้าในระบบ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่าการค้านอกระบบจะมากกว่าการค้าในระบบประมาณหนึ่งเท่า และสำหรับแนวโน้มของการค้านอกระบบดังกล่าวในอนาคต กลุ่มตัวอย่างตัวอย่างผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่

ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย มีความเห็นตรงกันว่ามิแนวโน้มที่ลดลง โดยมีความเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มากที่สุดทั้งสองกลุ่มคือ จำนวนร้อยละ 69.2 และ 75.0 ซึ่งจะสรุปได้ว่าจากการค้าชายแดนในอดีตที่มีก็จะเป็นการค้านอกระบบมากกว่าการค้าในระบบ เนื่องจากการค้าที่มีปริมาณเพียงเล็กน้อยและไม่มีการควบคุมจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง แต่ในปัจจุบันจากระบบการค้าที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งมูลค่าของการค้าที่เพิ่มมากขึ้นทำให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานเข้ามากำกับดูแล ส่งผลให้การค้านอกระบบจะมีปริมาณและแนวโน้มลดน้อยลง

5.1.4 มาตรการเข้มงวดทางกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดน

จากการที่ภาครัฐใช้มาตรการที่เข้มงวดทางกฎหมาย ในการป้องกันและปราบปราม การลักลอบนำเข้าสินค้าหรือการค้านอกระบบดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายต่างก็ให้ข้อมูลที่ตรงกันทั้ง 5 ประเด็น เรียงตามลำดับจากค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้รับ ดังนี้คือ จะส่งผลกระทบต่อมูลค่าของการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงรายโดยรวม ผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่การค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย ผลกระทบทางด้านลบกับประเทศคู่ค้า ซึ่งพิจารณาในแง่ของผลประโยชน์ของผู้ส่งออกและนำเข้าของแต่ละฝ่าย และส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดเชียงราย

5.1.5 ความคิดเห็นและการปรับตัวของผู้ประกอบการค้าชายแดน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐในจังหวัดเชียงรายอันเนื่องมาจากโครงการหรือนโยบายทางภาครัฐ

จากโครงการหรือนโยบายทางภาครัฐ ที่ใช้เงื่อนไขของความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ของประเทศคู่ค้าในจังหวัดเชียงรายเพื่อทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจในภูมิภาค เช่น โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจ การจัดตั้งเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ หรือนโยบายทางด้าน การเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศจีน ฯลฯ จะส่งผลถึงโครงสร้างของรูปแบบการค้าชายแดน ที่จะเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนของการได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ปริมาณทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร ท่องเที่ยวและงานบริการ โดยมีผลการศึกษาที่ได้จากความเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย ดังนี้คือ

1) ในมุมมองของผู้ประกอบการค้าชายแดน

ความคิดเห็นที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นต่อรูปแบบของการค้าชายแดน พบว่าความพร้อมของผู้ประกอบการในเรื่องของการรับทราบถึงนโยบายหรือโครงการต่างๆ ของภาครัฐกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการส่วนมากคือ จำนวนร้อยละ 73.7 จะรับทราบในระดับหนึ่งเท่านั้นแต่ยังไม่

เข้าใจในรายละเอียดของรูปแบบหรือแนวทางในการปฏิบัติ ส่วนความรู้ความเข้าใจในเรื่องของระบบการค้าที่จะยกระดับของการค้าชายแดนระหว่างประเทศ เพื่อให้เป็นมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น โดยการเปรียบเทียบข้อมูลการสอบถามจากแนวทางของกรมศุลกากรพบว่า ความรู้และความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย แบ่งออกเป็นสามระดับที่ใกล้เคียงกัน คือ ระดับที่ไม่ทราบและไม่เข้าใจเลย ระดับที่ทราบแต่ยังไม่เข้าใจในรายละเอียด และระดับที่ทราบและเข้าใจในรายละเอียด เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลที่ว่าการค้าชายแดนของจังหวัดเชียงรายจะเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากนโยบายหรือโครงการต่างๆ ของภาครัฐหรือไม่อย่างไร ผู้ประกอบการค้าชายแดนจำนวนร้อยละ 39.2 เห็นว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางการค้าชายแดนเพียงเล็กน้อย แต่กลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 37.4 เห็นว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการค้าชายแดนมาก และจะใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายไปเป็นระบบมาตรฐานสากลภายใน 2 - 3 ปี โดยเป็นความเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการจำนวนร้อยละ 40.8 ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอีกจำนวนร้อยละ 48.3 ให้ข้อมูลว่าน่าจะต้องใช้เวลามากกว่า 3 ปีขึ้นไปในการเปลี่ยนแปลง สำหรับการเตรียมพร้อมหรือปรับตัวของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอันเนื่องมาจากนโยบายหรือโครงการทางภาครัฐที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการค้าชายแดน นั้น ผู้ประกอบการจำนวนร้อยละ 65.9 พร้อมทั้งจะปรับเปลี่ยนรูปแบบทางธุรกิจหรือการค้าของตนเองให้สอดคล้องกับนโยบายหรือโครงการทางภาครัฐ มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่คิดว่าจะไม่ปรับเปลี่ยนรูปแบบ

2) ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน

การศึกษาถึงแนวโน้มที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบการค้าชายแดนอันเนื่องมาจากนโยบายหรือโครงการของภาครัฐอื่นๆ รวมทั้งในเรื่องของมาตรการทางศุลกากรที่มีการปรับเปลี่ยนปรับเปลี่ยนรูปแบบของระบบพิธีการศุลกากร ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายของกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนถึงร้อยละ 60.9 จะรับทราบในเรื่องดังกล่าวในระดับหนึ่งแต่ยังไม่เข้าใจถึงรายละเอียดหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนมากจำนวนร้อยละ 45.6 เห็นว่ามาตรการหรือโครงการดังกล่าว มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายโดยจะใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลง 2-3 ปี และในเรื่องของความพร้อมของบุคลากรภาครัฐต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน แต่อัตรากำลังที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

- 1) ภาครัฐควรประเมินการค้าชายแดนด้านนี้อย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง เพื่อป้องกันการลงทุนจากโครงการต่างๆ ที่มากเกินไป และเกิดการสูญเสียโดยไม่จำเป็น
- 2) การแทรกซึมของบริษัทขนาดใหญ่ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากการพัฒนารูปแบบของการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย รวมทั้งการมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดีแล้ว ดังนั้นภาครัฐต้องมีการพิจารณาถึงผลประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าชายแดนในพื้นที่ด้วย
- 3) จากการศึกษาพบว่า การลักลอบนำเข้าสินค้ามีแนวโน้มที่จะยังคงมีอยู่ในอนาคต แต่จะมีการปรับลดขนาดหรือมูลค่าที่ลดลงตามลำดับ การแก้ไขปัญหาการลักลอบจึงควรพิจารณาในรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น เช่น จากความเป็นตลาดของการค้าเสรีที่ทำให้มีการแข่งขันสูง ผู้ประกอบการจึงพยายามลดต้นทุนทุกวิถีทางเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ ทศนคติของคนไทยในการบริโภคสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากต่างประเทศ รวมทั้งความเข้มแข็งทางธุรกิจของประเทศไทยที่มีมากกว่าประเทศเพื่อนบ้าน
- 4) การผลักดันระบบของการค้าชายแดนหรือรูปแบบทางธุรกิจ ให้เข้าสู่ระบบที่เป็นมาตรฐานสากลของการค้าระหว่างประเทศโดยภาครัฐ จะทำให้เกิดความโปร่งใสและมีการตรวจสอบหรือควบคุมได้ง่ายโดยวิธีทางเอกสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน เช่น การใช้ระบบชำระเงินหักบัญชี (Account Trade) โดยการใช้การเปิด L/C แทนการใช้เงินสดเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาปัญหาการค้าอันอกระบบได้อีกทางหนึ่ง
- 5) การรวบรวมหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน ให้มาทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนไปในทิศทางเดียวกัน ในรูปแบบของการบริการแบบเบ็ดเสร็จหรือครบวงจร (One - Stop Service) รวมทั้งการปรับทัศนคติการทำงานของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับรูปแบบของการค้าควบคู่ไปด้วย
- 6) การแก้ไขกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมทางการค้าและศุลกากร ที่เป็นอุปสรรคทางการค้าให้เป็นระบบและปรับลดขั้นตอนนี้ให้น้อยที่สุด มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งต้องโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้โดยง่าย การประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในเรื่องของการค้าทั้งทางด้านกฎระเบียบของการค้า พิธีการทางศุลกากร และด้านอื่นๆ รวมทั้งให้การส่งเสริมด้านการส่งออกแก่ผู้ประกอบการในพื้นที่เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดการค้าได้
- 7) การนำสิทธิประโยชน์จากมาตรการของทางภาครัฐ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับการค้าชายแดน เช่น การจัดตั้งคลังสินค้าทัณฑ์บนประเภทประเภทโรงพักสินค้า เพื่อความสะดวก

ในการดำเนินธุรกิจและการควบคุมจากเจ้าหน้าที่ คลังสินค้าทัณฑ์บนประเภทร้านค้าปลอดอากร เพื่อสนับสนุนการค้าและการท่องเที่ยวในพื้นที่การค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย ฯลฯ

8) การขจัดค่าใช้จ่ายนอกระบบให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดจากการคำนวณค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนค่าเสียโอกาสของผู้ประกอบการและควรให้มีความชัดเจน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในระบบการแข่งขันทางการค้าที่แท้จริง

9) ควรเพิ่มความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับท้องถิ่นของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการให้อำนาจในการตัดสินใจให้มากยิ่งขึ้น ในเรื่องของการค้าชายแดนโดยทั่วไปและการป้องกันและปราบปรามสินค้าลักลอบนำเข้า ทั้งนี้จะต้องมีการแยกหรือพิจารณาแก้ไขปัญหาทางด้านอื่นๆ ออกจากเรื่องของการค้าชายแดน เช่น ปัญหาในส่วนของความมั่นคง ปัญหาทางด้านการเมือง

10) ภาครัฐต้องให้ความสำคัญต่อการติดตามสถานะทางการค้าที่แท้จริง เพื่อไม่ให้กลไกทางการตลาดของการค้าชายแดนทำงานไปโดยลำพัง เช่น การตรวจสอบหรือเจรจาทางการค้า เพื่อลดความได้เปรียบเสียเปรียบจากประเทศที่มีข้อตกลงทางการค้าร่วมกัน ป้องกันการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ไม่ถูกต้อง เช่น การปลอมแปลงสิทธิเมืองกำเนิด (Certificated of Origin) ของสินค้าเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระภาษีหรือชำระภาษีที่ต่ำกว่าความเป็นจริง การตอบโต้ทางการค้าในกรณีประเทศคู่ค้าใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non Tariff Barrier) กีดกันสินค้าจากไทย ฯลฯ

5.3 ข้อจำกัดของการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้านอกระบบของผู้วิจัยนี้ จะใช้การศึกษาที่มีตัวชี้วัดแบบใช้การสืบค้นทางตรง (Direct Apporach) โดยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก ซึ่งเป็นวิธีการสำรวจโดยตรงจากผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวและการเข้าไปอยู่ในพื้นที่ของการศึกษา เพื่อให้ได้รายละเอียดและโครงสร้างของข้อมูลที่ชัดเจน แต่การศึกษาในลักษณะนี้จะมีข้อจำกัดในการให้ความร่วมมือของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งเวลาและกำลังคนที่ใช้ในการศึกษา ดังนั้นเพื่อความชัดเจนของข้อมูลที่จะได้รับในการศึกษาวิจัยสำหรับผู้สนใจที่จะทำการศึกษาในลักษณะนี้ อาจจะใช้วิธีการวัดแบบการสืบค้นทางอ้อม (Indirect Apporach) ที่เป็นการวัดที่จะให้ผลในภาพรวมควบคู่ไปด้วยโดยการใช้ตัวชี้วัดมาทำการเปรียบเทียบ เช่น ปริมาณเงินในตลาด (เนื่องจากการค้านอกระบบจะนิยมใช้เงินสด) การใช้ตัวเลขของการใช้พลังงานเปรียบเทียบกับ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ (ถ้าตัวเลขผูกพันกันอาจจะแสดงว่ามีการค้านอกระบบเกิดขึ้นได้มากหรือน้อย) หรือการวัดหลายมิติโดยการสร้างแบบจำลองโดยใช้ตัวแปรที่เป็นสาเหตุและดัชนีชี้วัดหลายตัว ฯลฯ และผู้ที่ทำการศึกษาคควรจะให้มีความสำคัญกับเครือข่ายของความสัมพันธ์ในเชิง

พฤติกรรมของความสัมพันธ์ในลักษณะต่างตอบแทน การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และความไว้วางใจซึ่งกันและกันของกลุ่มข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved